

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ СОФИЯ

Проф. Георги Ончев, дм, Ръководител на Катедра по психиатрия и медицинска психология
София 1431, ул. „Св. Г. Софийски“ №1; 02/9230680, email: georgi.onchev@gmail.com

MEDICAL UNIVERSITY SOFIA

Prof. Georgi Onchev, MD, PhD, Department of Psychiatry and Medical Psychology, Head
Sofia 1431, 1 St G. Sofiisky str.; ph/f: +3592/9230680; email: georgi.onchev@gmail.com

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Георги Нейчев Ончев, дм,
от Катедра по психиатрия и медицинска психология
при Медицински Университет (МУ) София,
член на научно жури съгласно Заповед № Р-109-489/ 22.11.2021 на Ректора на МУ-Варна

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма
„Психиатрия“ в област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт“ и
професионално направление 7.1 „Медицина“

Автор: д-р Рая Златиславова Димитрова

Форма на докторантурата: редовна

Катедра: по психиатрия и медицинска психология към МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“
– Варна

Тема: „Изследване на несуицидно самонараняващо поведение в неклинична популация от
юноши на възраст 14-19 години в област Варна“

Научен ръководител: доц. д-р Петър Милчев Петров, дмн

1. Общо представяне на процедурата и доктората

Представеният дисертационен труд и придружаващите го материали са в съответствие с процедурата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ съгласно Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за развитието на академичния състав в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна (ред. 28.01.2021 г.) и неговите приложения.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Рая Златиславова Димитрова е завършила Първа езикова гимназия във Варна (2009 г.) и медицина в МУ-Варна през 2015 г. Има устойчив интерес към детско-юношеската психиатрия. От 2017 г. е асистент към Катедрата по психиатрия и медицинска психология на МУ-Варна, от 2019 г. е редовен докторант към същата катедра, а от 2020 г. има призната специалност по детска психиатрия. Участва активно в национални и международни конференции и в изследователски семинари.

3. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертацията е актуална поради ръста на несуицидните самонаранявания (НСС) в юношеска възраст, особено в развитите страни, достигащ в някои популации до епидемични мащаби, както и връзката на това поведение с индивидуални развитийни фактори и с културни и психопатологични измерения.

Поставените цел и задачи са ориентирани към популационно изследване на обхвата на НСС в юношеството като първа стъпка към по-задълбоченото им проучване. Срезовият епидемиологичен дизайн е изследователски подход, който е адекватен на същината на проблема и на хипотезите за него.

4. Познаване на проблема

Литературният обзор показва задълбочено познаване на обекта на изследването. Той обхваща исторически и културни аспекти, прецизиране на терминологията, епидемиологични данни, демографски и описателни характеристики, изявата на НСС в клинични извадки, разграничаване от суицидното поведение и връзката с него, коморбидност, теоретични обяснителни модели, невробиология, потребности, които удовлетворява НСС поведението, оценъчни инструменти и диагностицирането. Темите са разгледани с аналитичност и критичен поглед към противоречия и неясноти.

Обобщението на обзора посочва полемични точки и празнини в познанието в тази област и осигурява преход към постановката на самото проучване.

5. Методика на изследването

Целта и задачите са ясно формулирани, а методиката и конкретните инструменти са адекватни на конструктите, които следва да оценяват. Чрез самооценъчни инструменти се събират демографски данни и се изследва обхвата на НСС в неклинична популация и техните характеристики като методи на самонараняванията, предразполагащи фактори и потребности, които те удовлетворяват. Търсят се и критерии за идентифициране на група с по-тежко НСС и такава с черти на зависимост.

За целта е съставен хибриден въпросник на основата на два утвърдени инструмента, Nonsuicidal self-injury disorder scale (NSSIDS) и Ottawa self-injury inventory (OSI), с модификация за българската популация. Проучването е срезово, неинтервенционно и епидемиологично ориентирано. Статистическите подходи са релевантни на поставените задачи и включват описателна статистика и методи за проверка на хипотези, предимно корелационни анализи, включващи клъстърен, регресионен и факторен – тип главни компоненти с варимакс ротация. Проучването е одобрено от Етичната комисия за научни изследвания при МУ-Варна.

6. Характеристики и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е оформен според изискванията на Правилника за развитието на академичния състав в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна и съдържа: увод, литературен обзор, цел и задачи на изследването, контингент и методика, резултати и обсъждане, ограничения и перспективи за бъдеща работа, заключение, изводи, приноси,

приложение и книгопис. Обемът и съотношението между отделните части са оптимални. Работата е онагледена с 61 таблици и 5 фигури, основният инструмент на български е представен като приложение, а книгописът съдържа 193 източника, от които 5 на кирилица и 188 на латиница.

Резултатите и обсъждането са представени заедно, а не в отделни раздели, което позволява плавно проследяване на находките и интерпретирането им. Представянето им е ясно и с прегледно и разбираемо онагледяване. Обхващат демографските характеристики на скринираните и на включените в проучването юноши, разпространението на същинското НСС в изследваната популация (20.2%), данните от основния инструмент за методи, предразполагащи фактори, потребности, които удовлетворява НСС, и полови различия при всяка характеристика. Клъстърният анализ успешно идентифицира група с по-тежко изразено НСС, както и такава, отговаряща на критериите за разстройство с НСС по DSM-5, и се прави опит за обособяване на подгрупа с черти на зависимост.

Коректно са изложени някои ограничения на проучването, от прегледа на които е видно, че първите 4 (от 5) се дължат на обстоятелства, независещи от автора.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Формулираните изводи и приноси са фокусирани върху установената честота на НСС в неклинична популация от юноши в голям град, характеристиките на проблемното поведение, психометричните качества на въведения хибриден инструмент и обособяването на групи с различна тежест на изява и протичане, такава, покриваща диагностичните критерии за разстройство с НСС (22.2% от тези с НСС или 4.9% от цялата извадка), и група с характеристики на зависимо поведение. Практически принос е въвеждането на хибридни инструменти и демонстрирането на неговата използваемост на български език.

8. Лично участие на докторанта

Представеният дисертационен труд използва собствена методология в оригинално проучване и е самостоятелен труд на докторанта.

8. Автореферат и публикации

Структурата на автореферата отговаря на изискванията на Правилника за развитието на академичния състав в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна и неговите приложения, като следва структурата на дисертацията (без обзора) и отразява точно и синтезирано нейното съдържание. Препоръчително е един автореферат да бъде придружен от кратко обобщение под формата на резюме на български и английски език.

Представени са 3 научни публикации по темата в български издания.

9. Критични бележки

В заглавието на труда е посочена юношеска популация от област Варна, а в текста е описана извадка от ученици, при това от избрани училища, от град Варна, които не са

репрезентативни за своите връстници от цялата област. Изследването е осъществено дистанционно, без контакт на изследовател с участниците, и се основава само на техния самоотчет, което проблематизира степента, до която въпросите и твърденията са били разбираеми за всички юноши, както и достоверността на субективния отчет за психопатология, злоупотреба с вещества и други. Не е описана процедура по превода на двата инструмента, NSSIDI и OSI, и апробирането на хибридният вариант, изготвен от тях, и как точно е „адаптиран“ за българската популация. При оценката на психометричните качества на скалата се отчита коректно нейната валидност (с вътрешната съгласуваност по алфа на Кронбах и с данните от факторния анализ), но се прави необосновано твърдение за нейната „надеждност“ – относима като понятие (reliability) при оценка на един инструмент към възпроизводимостта на резултата от него и към степента на диагностично съгласие (което не е изследвано). Някои резултати се повтарят ненужно в текста, таблиците и фигурите. Изводите са много (15) и биха могли да се обобщят в няколко по-едри съждения, неповтарящи буквално находките, а извод 14 е повече клинично допускане, отколкото извод.

Таблиците със статистически данни, придружаващи основните таблици с текст, (като 5.1, 6.1, 6.2 и други) са в „технически“, суров вид, като разпечатки от компютърна програма, без интегриране на статистическите показатели в основните таблици според стандартите за публикация (както това е сторено удачно в таблици 35, 38, 39 и 53 например) и с неясна връзка на тези показатели с конкретните променливи. Текстът би спечелил и от една по-внимателна езикова редакция, която би отсяла думи и изрази като „вариабилна“ (променлива), „преокупация“ (свърхангажираност), „участник в информираното съгласие за участие“ и подобни. Източниците на кирилица са крайно оскъдни (5), а източниците на латиница са единствено англосаксонски. Липсват резюмета на български и на английски както към труда, така и към автореферата.

10. Препоръки за бъдещо използване на приносите и резултатите

Уместно е разширяване на изследванията по темата с валидизиране на находките от инструментите за самопопълване с интервю на живо, което би придало по-голяма клинична плътност на резултатите. Ясна е потребността и от разработване на терапевтични подходи, особено в светлината на находката, че нито един от участниците в това изследване не е заявил потребност от училищно консултиране.

11. Заключение

Представеният дисертационен труд отразява оригинално проучване върху актуален проблем, с методична издържаност и собствени приноси. Трудът отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научната степен „доктор“ съгласно ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав в МУ-Варна, което дава основание за положително становище за присъждане на научната степен „доктор“ по медицина на д-р Рая Златиславова Димитрова.

проф. д-р Георги Ончев

